

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О.БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра загальної і медичної психології

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Освітній рівень другий рівень вищої освіти - магістр
Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність 225 «Медична психологія»

Автор: кан.психол.наук , доцент Тертична Н.А.

Затверджено на засіданні кафедри
загальної і медичної психології
Протокол № 2 від «12» вересня 2024 року

Завідувач кафедри
загальної і медичної психології,
професор

Матяш М.М.

Лекція №1. Психологія вікового розвитку. Початок людського життя: немовлячий період.

(лекційне заняття – 2 години)

Мета: сформувати розуміння про предмет, завдання та базові категорії вікової психології; критерії та принципи вікової періодизації життєвого шляху особистості.

План лекції:

1. Предмет, завдання вікової психології. Базові категорії вікової психології.
2. Проблема методу у віковій та педагогічній психології. Стратегії дослідження психічного розвитку людини.
3. Фактори, закономірності та принципи психічного розвитку. Основні підходи та критерії періодизації.
4. Діяльність як основа, засіб й умова психічного розвитку. Загальна характеристика вікові кризи. Соціальна ситуація розвитку. Поняття про вікові новоутворення. Теорії психічного розвитку.
5. Криза новонародженості та основні характеристики періоду новонародженості. Головні новоутворення періоду новонародженості.
6. Психосоціальний розвиток у немовлячому періоді. Емоційний та когнітивний розвиток.
7. Емоційне спілкування з дорослими. Поняття “госпіталізм”.
8. Криза одного року та її основні характеристики.

Ключові поняття: вікова психологія, стратегія дослідження, психічний розвиток, ріст, дозрівання, закономірності розвитку, вікова періодизація, психологічний вік, вікова криза, провідна діяльність, соціальна ситуація розвитку, вікові новоутворення, період новонародженості, госпіталізм, комплекс поживавлення.

Лекція №2. Психологічні характеристики розвитку особистості в ранньому та дошкільному дитинстві.

(лекційне заняття – 2 години)

Мета: засвоєння головних характеристик фізичного, когнітивного та емоційного розвитку дитини в ранньому та дошкільному дитинстві, обґрунтувати особливості діяльності та соціальних зв'язків у цьому віці.

План лекції:

1. Психосоціальний розвиток у ранньому дитинстві. Провідна діяльність в ранньому дитинстві та етапи її формування.

2. Основні новоутворення раннього дитинства. Етапи розвитку мовлення.
3. Суперечності розвитку, криза 3-х років.
4. Зміна соціальної ситуації розвитку. Сімейне середовище, стилі взаємодії „батьки-діти”, дисципліна й саморегуляція. Розвиток соціальних навичок, агресія та просоціальна поведінка.
5. Провідна діяльність в дошкільному віці. Сюжетно-рольова гра: структура та розвиток. Етапи становлення дитячого малюнку. Особливості сприймання казки в дошкільному віці. Формування навичок елементарної трудової діяльності.
6. Психологічні новоутворення дошкільного віку. Криза 7 років: основні характеристики.

Ключові поняття: раннє дитинство, дошкільний вік, автономне мовлення, пасивне мовлення, активне мовлення, суперечності розвитку, соціальні навички, просоціальна поведінка, сюжетно-рольова гра, комплекс «Я сам».

Лекція №3 Психологічні характеристики розвитку особистості в молодшому шкільному та підлітковому віці.

Мета: засвоєння головних характеристик фізичного, когнітивного та емоційного розвитку особистості в молодшому шкільному та підлітковому віці, обґрунтування особливості діяльності та соціальних зв'язків у цьому віці.

План лекції:

1. Характеристика основних показників готовності дитини до школи. Причини дезадаптації до шкільного навчання. Психологічні особливості дітей деяких категорій дезадаптованості.
2. Соціальна ситуація розвитку в молодшому шкільному віці. Учбова діяльність як провідна діяльність молодшого школяра: структура та умови формування.
3. Розвиток пізнавальної сфери особистості. Особливості Я-концепції молодшого школяра. Фактори формування самооцінки в молодшому шкільному віці.
4. Основні новоутворення в молодшому шкільному віці. Розвиток емоційно-вольової сфери та особистості молодшого школяра. Тривожність і страхи в молодшому шкільному віці.
5. Фізичний розвиток у підлітковому віці, статеве дозрівання, зміни у зовнішності, поведінці й самоставленні. Статева ідентичність і сексуальна поведінка.
6. Соціальна ситуація розвитку. Особистісний розвиток у підлітковому віці, світоглядне і ціннісне самовизначення.

7. Провідна діяльність в підлітковому середовищі. Основні новоутворення. Почуття дорослості.
8. Поведінкові девіації, причини та шляхи запобігання. Причини підліткової агресії. Характеристика акцентуацій характеру в підлітковому віці та методики їх вивчення.
9. Основні проблеми учбової діяльності підлітка. “Вакуум мотивів”: причини і шляхи подолання. Криза підліткового віку.
10. Зміна соціальної ситуації розвитку в юнацькому віці. Психологічні проблеми провідної діяльності.
11. Самопізнання та визначення стратегії життєвого шляху в юнацькому віці. Готовність і здатність до різноманітних форм навчання. Інтелектуальна активність.
12. Основні психологічні новоутворення в юнацькому віці. Розвиток емоцій в юнацькому віці. Емоційні особливості юнацької дружби та кохання.
13. Інтенсивний пошук свого ”Я”, усвідомлення свого професійного покликання.

Ключові поняття: готовність дитини до школи, дезадаптація, Я-концепції, пізнавальна сфера, статевая ідентичність, сексуальна поведінка, світоглядне і ціннісне самовизначення, почуття дорослості, акцентуації характеру, вакуум мотивів, поведінкові девіації, стратегії життєвого шляху, професійне покликання.

Лекція №4. Особливості психічного розвитку дорослої людини. Психологія похилого віку.

Мета: засвоєння головних характеристик фізичного, когнітивного та емоційного розвитку дорослої людини, обґрунтування особливості діяльності та соціальних зв'язків у цьому віці.

План лекції:

1. Періоди дорослого розвитку. Загальна характеристика соціальної ситуації розвитку у періоди дорослості.
2. Провідна діяльність. Особистість і професія, професійний цикл. Проблема професійного вигорання в період дорослості. Формування особистості, реалізація її в сім'ї та професійній діяльності.
3. Когнітивний розвиток, особливості „дорослого” інтелекту і здібностей. Особливості розвитку мотиваційної сфери.
4. Афективна сфера в період ранньої дорослості. Я-концепція та самооцінка в періоди дорослості. Кризи періоду дорослості.

5. Проблеми похилого віку у вітчизняній та зарубіжній психології. Геронтопсихологія в системі наук про людину. Типологія старості.
6. Фізичні та психологічні аспекти старіння. Когнітивні та психоемоційні зміни в процесі старіння.
7. Проблема згасання і збереження інтелекту в похилому віці.
8. Психологічний розвиток та особливості особистості в похилому віці.
9. Вихід на пенсію як психологічна проблема. Старість і суспільство. Адаптивний та неадаптивний типи пристосування до старості.
10. Особливості соціальних зв'язків, міжособистісні стосунки, конфлікти поколінь, особливості професійного функціонування.
11. Смерть і вмирання, страх смерті, стадії усвідомлення й пристосування до вмирання. Поняття евтаназії.

Ключові поняття: професійний цикл, професійне вигорання, геронтопсихологія, типи пристосування до старості, адаптивний типи пристосування до старості, неадаптивний тип пристосування до старості, евтаназія, мудрість.

Лекція №5. Предмет педагогічної психології. Психологія вищої школи.

Мета: засвоїти психологічні основи навчання і виховання, предмет, завдання і методи педагогічної психології, психологічні аспекти педагогічної діяльності лікаря.

План лекції:

1. Предмет, завдання і методи педагогічної психології. Місце педагогічної психології в системі наук про суспільство та людину та об'єкт її вивчення.
2. Загальна характеристика психологічних аспектів процесу навчання. Динаміка взаємовпливу суб'єкта і об'єкта в навчанні. Співвідношення навчання і розвитку. Поняття «зона актуального розвитку», «зона найближчого розвитку». Основні психологічні проблеми оптимізації навчання, вимоги до оптимізації навчання, її показники.
3. Психологічні передумови формування уміння вчитися. Научуваність. Структура учбової діяльності учнів. Мотивація учіння. Процес засвоєння знань як зміст учбової діяльності учнів. Особливості оволодіння учнями вміннями та навичками. Неуспішність, її причини та запобігання.
4. Сутність та завдання психології виховання. Виховний процес як особливий вид міжособистісної взаємодії. Психологічні аспекти вихованості, формування індивідуально-психологічних якостей особистості в процесі

виховання. Формування та зміна соціальних установок у процесі виховання. Ефективність виховних методів.

5. Психологія вищої школи. Поняття педагогічної діяльності. Структура педагогічної діяльності. Особистість педагога, психологічні вимоги до особистості педагога. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності. Загальна та спеціальні здібності педагога. Особливості педагогічного спілкування.

Ключові поняття: навчання, виховання, учіння, педагогічна діяльність, суб'єкта і об'єкта в навчанні, «зона актуального розвитку», «зона найближчого розвитку», вміння вчитися, наочуваність, вміння, навички, неуспішність, виховний процес, соціальні установки, індивідуальний стиль педагогічної діяльності, педагогічне спілкування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Тертична Н.А. Вікова психологія: навч. посібник / автор Н.А.Тертична – К.: Книга-плюс, 2018. – 352 с.
2. Тертична Н.А. Практикум з вікової психології: навч.-метод. посібник / автор Н.А.Тертична – К.: Книга-плюс, 2023. – 139 с.

Допоміжна:

1. Біда Н, Оксанич А., Сидорченко О. Спілкування з дитиною в малюнках. – Київ: ГО «Батьківська спілка», 2019. – 138 с.
2. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. 2-ге вид. – К.: Каравела, 2018.
3. Гресь Г. Зрозумій мене! Секрети розшифрування дитячої поведінки. – Харків: Основа, 2019. – 96 с.
4. Донна Джексон Наказава Уламки дитячих травм. Чому ми хворіємо і як це припинити. [Book Chef](#), 2022. – 384 с.
5. Дольто Франсуаза. Боротьба за дитину. Як уникнути стереотипів і штампів виховання. – Харків: КСД, 2018. – 672 с.
6. Елізабет Кілбі. Розблоковане батьківство. Як виростити здорових і щасливих дітей в епоху інформаційних технологій. – Київ: КМ-Букс, 2018. – 248 с.
7. Даніеле Новара. Покарання марні. Як виховувати, не попадаючи в пастку емоцій. – Київ: Сварог, 2020. – 276 с.

8. Кетрін Перлман. Ігноруйте! Щасливе виховання без надмірного контролю. – Київ: Книголав, 2018. – 240 с.
9. Ліндсі К. Гібсон Дорослі діти емоційно незрілих батьків. Видавництво Наталії Переверзевої, 2021. – 240 с.
10. Лич О.М. Основи життєстійкості особистості: психологічний дискурс: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 372 с. 168.
11. Лич О.М. Особистісна рефлексія як провідна діяльність у похилому віці. American Journal of Fundamental, Applied & Experimental Research. 2020. № 3 (18). Р. 64–79. 169.
12. Лич О.М. Особливості життєдіяльності людини похилого віку з різним рівнем життєстійкості. Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools. 2019. № 32 (2). Р. 69–77.
13. Людмила Петрановська. Таємна опора. Емоційний зв'язок у житті дитини. – Харків: Віват, 2018. – 224 с.
14. Людмила Петрановська. Якщо з дитиною складно. – Харків: Віват, 2020
15. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 376 с.
16. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Педагогічна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 168 с.
17. Кутішенко В. Вікова та педагогічна психологія. Начальник посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 138 с.
18. Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник / В. М. Поліщук. – Вид. 3-тє, виправ. – Суми : Університетська книга, 2016. – 352 с.
19. Росс В. Грін. Вибухонебезпечна дитина. Новий підхід до розуміння емоційних дітей. Вид.: Book Chef, 2021. – 304 с.